

NEBEVÎ VÂRİSLER: CÜNEYD-İ BAĞDÂDÎ, YAKUP PEKDOĞRU
(İSTANBUL: SİYER YAY., 2022)
ISBN: 9786256396135

PROPHETIC HEIRS: JUNAYD AL-BAGHDĀDĪ, YAKUP PEKDOGRU
(ISTANBUL: SIYER YAY., 2022)
ISBN: 9786256396135

Muhammed Raşit Atasagun

Y. Lisans Öğr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Postgraduate, Karamanoglu Mehmetbey University, Institute of Social Sciences,
Department of Basic Islamic Sciences
muhammedrasit@outlook.com
 0009-0002-2667-4655

Makale Bilgisi/Article Information

<h1>HİKEM</h1>			
Mart/March 2025		Cilt/Volume: 3	Sayı/Issue: 1
Makale Türü <i>Article Type</i>	Kitap İncelemesi <i>Book Review</i>	Benzerlik Taraması <i>Plagiarism Checks</i>	Yapıldı – iThenticate <i>Yes – iThenticate</i>
Geliş Tarihi <i>Received</i>	13.12.2024	Kabul Tarihi <i>Accepted</i>	12.02.2025
Yayın Tarihi <i>Published</i>	30.03.2025	e-ISSN: 3023-4247 https://dergipark.org.tr/tr/pub/hikem	
Atıf Bilgisi <i>Citation</i>	Muhammed Raşit Atasagun, “Nebevî Vârisler: Cüneyd-i Bağdâdî, Yakup Pekdoğru (İstanbul: Siyer Yay., 2022) Isbn: 9786256396135”, <i>Hikem</i> 3/1 (2025), 95-101.		

Öz: Yakup Pekdoğru'nun kaleme aldığı *Nebevî Vârisler: Cüneyd-i Bağdâdî* adlı eser, tasavvufun önemli figürlerinden biri olan Cüneyd-i Bağdâdî'nin hayatını, fikirlerini, etkilerini ve İslami ilimlere katkılarını derinlemesine incelemektedir. Kitap, *Nebevî Vârisler* serisinin bir parçası olarak Cüneyd-i Bağdâdî'nin yaşadığı dönemi, Bağdat'ın kültürel ve ekonomik yapısını ele alarak başlamakta ve onun ilmî faaliyetleri ile tasavvuf anlayışını kapsamlı bir biçimde sunmaktadır. Cüneyd'in, fıkıh ve hadis alanlarındaki derinliğinin yanı sıra, tasavvufa önemli katkıları, özellikle *sahv* anlayışı ve nefis terbiyesi üzerine yaptığı açıklamalar, eserin odak noktalarındandır. Kitap, Cüneyd'in tasavvuf tarihindeki yerini vurgularken, onun Hz. Peygamber'e (s.a.s.) vâris olma noktasındaki önemini anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Cüneyd-i Bağdâdî, Sahv, Bağdat.

Abstract: The work *Nebevî Vârisler: Cüneyd-i Bağdâdî*, written by Yakup Pekdoğru, provides an in-depth examination of the life, thoughts, influence, and contributions of Junayd al-Baghdâdî, one of the key figures in Sufism. As part of the *Nebevî Vârisler* series, the book begins by addressing the historical context of Junayd's era, including the cultural and economic structure of Baghdad, and then offers a comprehensive analysis of his scholarly activities and Sufi understanding. In addition to Junayd's profound knowledge in the fields of fiqh and hadith, the book highlights his significant contributions to Sufism, particularly his teachings on *sahv* and the refinement of the self (nefs). The work emphasizes Junayd's place in the history of Sufism, while also discussing his importance in the context of being a spiritual heir to the Prophet Muhammad.

Keywords: Sufism, Junayd al-Baghdâdî, Sahv, Baghdad.

Nebevî Vârisler serisi, Hicrî 1. asrın tabîîn neslinden günümüze kadar gelen yüz âlimin nebevî gelenekteki yerini tespit etme amacıyla oluşturulmuştur. Bu yüz kitaptan biri olan *Nebevî Vârisler: Cüneyd-i Bağdâdî* eseri Doç. Dr. Yakup Pekdoğru tarafından kaleme alınmıştır. Kitap; takdim, önsöz, giriş, üç bölüm, sonuç, kaynakça, ekler ve dizinden oluşmaktadır.

Pekdoğru, kitabın giriş kısmında Cüneyd-i Bağdâdî'nin yaşadığı asırda İslam dünyasının siyasi, ekonomik, ilmî ve kültürel durumunu geniş hatlarıyla ele almıştır. Özellikle Cüneyd'in Abbasiler devrinde temelleri yeni atılan Bağdat'taki yaşantısına detaylı bir şekilde değinmiştir. Cüneyd'in isminin Bağdat şehri ile bütünleştiğinin altını çizen yazar, o dönemdeki siyasi problemlere ve zuhur eden olaylara tanıklık ettiğini belirtmiştir. O dönemde Bağdat şehrinde ticaretin gelişmesinin öncüsü sayılabilecek dokumacılığın aynı zamanda Cüneyd'in de mesleği olduğunu belirten yazar, kendisinin bir dükkânı olduğunu bu vesileyle Cüneyd'in Bağdat'ın ekonomisine doğrudan katkıda bulunduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Bağdat şehrinin İslam dünyasının ilim ve kültür alanında ileri gelen şehirlerinden biri olduğuna dikkat çeken yazar, tasavvufun bu asırda mekteplere ayrıldığını ve bu mekteplerden biri olan Bağdat mektebine ait *sahv* düşüncesinin Cüneyd'in şahsında temsil edildiğini belirtmiştir.¹

Pekdoğru, kitabın birinci bölümünde genel olarak Cüneyd'in hayatından ve faaliyetlerinden bahsetmiştir. Yazar, Cüneyd'in tam adının "Ebü'l- Kasım Cüneyd b. Muhammed el-Hazzâz el-Kavârîrî" olduğunu belirttikten sonra doğum tarihinin tam olarak bilinmemekle beraber 210/826 veya 220/835 yılları olabileceğini belirtmiştir. Daha sonra Cüneyd'in ilmî hayatına değinen yazar, onu dayısı Serî es-Sakatî'nin yetiştirdiğini, Bağdat gibi merkezî bir yerde devrin önemli ulemasından dersler aldığını belirtmiştir. Cüneyd'in hadis, fıkıh ve tasavvuf ilmine yoğunlaştığını, fıkıh ilminde henüz yirmili yaşlarında olmasına rağmen fetva verir hâle geldiğini ve hadis ilmindeki yetkinliğinden bahsetmiştir. Cüneyd'in hadis ve fıkıhta yetkin bir konumda olmasına rağmen çocukluk yıllarından itibaren tasavvufi bir çevrede yetiştiğini belirten yazar, tasavvuf ilminde önde gelen birçok şahsiyetin (Kuşeyrî, Hücvirî, Serrâc gibi) kendisinden övgüyle söz ettiğinden bahsetmiştir. Cüneyd her ne kadar fıkıh ve hadis alanlarında ilmî derinlik kazanmışsa da onun alanı tasavvuftur ve öğrencilerinin çoğu önemli sûfilerdir. "Sırdaşı" olarak zikredilen Ebû Muhammed el-Cerîrî, Cüneyd'in en gözde öğrencisidir ve Cüneyd kendisinden sonra Cerîrî'yi işaret ederek yerine onun geçeceğini söylemiştir. Cüneyd'in mezhebine değinen yazar, onun fıkıhta hocası olan Ebû Sevr'in yanında fetva verecek konumda olmasından dolayı herhangi bir mezhebi taklit etmesine gerek olmadığını altını çizmiştir. Cüneyd-i Bağdâdî, üstün yetenekleriyle ve zekâsıyla her ilmin önde gelen ismi tarafından takdire şayan görülmüş ve doğup büyüdüğü Bağdat'ta vefat etmiştir.²

Yazar ikinci bölümde Cüneyd'in eserlerini ve etkilerini ele almış, Cüneyd'in günümüze ulaşan eserinin yok denecek kadar az olduğunu ve onun eser yazma konusunda çekincelerinin olduğunu belirtmiştir. Lakin klasik tasavvuf eserlerinde Cüneyd'e dair pek çok rivâyet olduğuna da değinmiştir. Pekdoğru kitabında Cüneyd'in risalelerine, mektuplarına ve farklı eserlerde Cüneyd'in eseri olduğu belirtilen kitaplara ismen yer vermiş, Cüneyd'in eserlerindeki üslubunun oldukça kapalı olduğundan bahsetmiştir.

¹ Yakup Pekdoğru, *Nebevî Vârisler: Cüneyd-i Bağdâdî* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2022), 15-27.

² Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 31-43.

Bu üslûbun okuyucu tarafından yakinen incelenebilmesi açısından kitabın sonundaki ekler kısmına Cüneyd'in "*Kitâbü'n fi'l-fark beyne'l-ihlas ve's-sıdk*" ve "*Kitâbü'l-fenâ ve ulûhiyyet*" adlı yazma eserlerine ait görselleri eklemiştir. Daha sonra Cüneyd'in etkilerine değinen yazar, onun kendi döneminin en önemli siması olduğunu belirtmiştir. Cüneyd birçok öğrenci yetiştirmiş, bunların arasından öne çıkan isim kendisinden sonra yerine bıraktığı Cerîrî olmuştur. Cerîrî bu görevi uzun süre yerine getirmiş, insanların irşadıyla ilgilenmiş ama bununla beraber Cüneyd'in öğrencileri kendisi kadar ses getirmemiştir. Cüneyd'in bir diğer etkisini gördüğümüz husus ise tasavvuf ilminin klasik eserlerinde, İslami ilimlerin farklı alanlarındaki fikirlerine yer verilmesidir. Cüneyd vefat ettikten sonra da etkisinin devam ettiğini belirten yazar, Cüneyd'le özdeşleşen *sahv* düşüncesinin temel esas kabul edildiği "Cüneydiyye" ekolünün tasavvuf tarihinde bahsedilen 12 ekolden biri olduğunu belirtmiştir. Yazar son olarak Cüneyd'in bir diğer etkisini de sûfiler tarafından imam kabul edilmesi olarak dile getirmiştir.³

Üçüncü bölüme geldiğimizde, Cüneyd'in nebevî mirastaki konumu ele alınmıştır. Pekdoğru, bu bölümü kendi içinde dört kısma ayırmış ve Cüneyd'in sünnet anlayışından bahsederek bölüme giriş yapmıştır. Yazar, Cüneyd'in sünnete bağlılığını yine Cüneyd'in düşüncelerini aktararak açıklamıştır. Cüneyd'in hayatında Kur'ân ve sünnetin merkezî bir konumda olduğunu belirten yazar, Cüneyd'in tasavvufu Kur'ân ve sünnet kaynaklı gördüğünü belirtmiştir. Bölümün ikinci başlığı olarak Cüneyd'in tasavvuf ilmine katkısından bahseden yazar, Cüneyd'in kendi döneminde olduğu gibi vefatından sonra da rol model bir şahsiyet olduğunu vurgulamıştır. Cüneyd'in tasavvufi kavramlara açıklık getirmesi, *sahv* görüşü ve nefis terbiyesi konusunda yaptığı açıklamalar tasavvuf ilmine verdiği katkılardan bazılarıdır. Bunlar arasında *sahv* kavramı Cüneyd ile özdeşleşmiş olup tasavvuf tarihinde *sahv*'ın temsilcisi olarak görülmüştür. *Sahv* ve *sekr*, tasavvufta hangisinin üstün olduğu konusunda tartışmaların bulunduğu iki kavramdır. *Sahv*'da bilinçlilik hâli, *sekr*'de ise bilincin bulunmaması söz konusudur. Cüneyd'in *sekr*'e karşı tutumunu, sohbetine katılmak isteyen Hallâc-ı Mansûr'u kabul etmemesinden anlayabiliriz. Çünkü Hallâc, *sekr*'le meşhur bir sûfi olarak bilinir. Cüneyd bu tavrıyla "Cüneydî" çizginin oluşmasını sağlar ve bunun merkezine ise *sahv*'ı koyar. Bu husus yazar tarafından Cüneyd'in tasavvuf ilmine yaptığı katkılardan en önemlileri arasında görülmüştür. Cüneyd'in üzerinde durduğu diğer bir konu ise nefis terbiyesidir. O, nefsi "insanı helâke götüren" kötülüklerin kaynağı olarak görür ve şehvetlerin değerlendirilmesine göre nefsi iki gruba ayırır. Bunlardan ilki olan nefsanî şehvetleri "mevkîi sevmek, öfke anında kızmak" gibi ahlaki rezaletler olarak değerlendirir. Cismanî şehvetleri ise "yemek, evlenmek, süs" gibi hususlar olarak belirtir. Söz konusu ayırımın başka sûfilerde olmadığı yazar tarafından vurgulanmıştır. Yine Cüneyd nefis terbiyesi için ibadetin gerekliliğini, dünyaya fazla meyletmemeyi, hırstan uzak durulmasını ve kalbi terbiye etmenin gerekliliğini dile getirmiştir. Cüneyd'in nefis terbiyesinde söz konusu hususları dile getirmesi yazar tarafından tasavvuf ilmine verdiği önemli katkılar arasında görülmüştür.

Yazar daha sonra Cüneyd'in bazı tasavvufi kavramlara ve konulara dair açıklamalarından bahsetmiştir. Bunlar tasavvuf, keramet, ihlas, sıdk, muhabbet, tövbe, ilim-amel birlikteliği, kurbiyet, çalışma ve mal kazanma, şükür, tevekkül, sabır, ahlak, marifet olarak ele alınmıştır.

³ Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 47-53.

Bölümün üçüncü başlığında Cüneyd'in kişiliğinden ve günlük olarak yerine getirdiği virdinden bahseden Pekdoğru, ilk olarak herkes tarafından kabul gören Cüneyd'in zekâsına dikkat çekmiştir. Bununla beraber anlayışlı ve utangaç bir kişiliğe sahip olduğunu ilave etmiştir. Yazar ilim ile hâli bir arada toplayan nadir kimseler arasında Cüneyd'in de olduğunu belirtmiş ve onun manevi hâlinin yüksek olmasından kaynaklı kendisinde meydana gelen kerametlerin varlığından bahsetmiştir. Daha sonra Cüneyd'in günlük olarak uyguladığı virdlerinden bahseden yazar, rivâyetlere göre günlük üç yüz veyahut dört yüz rekât namaz kıldığını, bununla beraber Kur'ân ile çok meşgul olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak yazar, Cüneyd-i Bağdâdî'nin ilmî faaliyetleri, sohbetleri ve nafile ibadetlerinin Allah ile kurbîyetinin canlı kalmasında etkin rol oynayacağını belirtmiştir. Son başlık olarak Cüneyd'in nasihatlerine değinen Pekdoğru, onun küçük yaşlardan itibaren hocalarından nasihatler dinlediğini ve farklı konularda kendisinin de nasihatlerde bulunduğunu belirtmiştir. Onu yetiştiren Serî es-Sakatî, Cüneyd'e kötü arkadaşlığı bırakmasını öğütlemiş, daha sonra Cüneyd'de aynı minvalde Hak'tan yüz çevirenlerden uzak durmak gerektiğini etrafına öğütlemiştir. Cüneyd'in dostluk hususunda da nasihatleri olduğuna değinen yazar, insanlara muamele hususunda Cüneyd-i Bağdâdî'nin "*mürûet*" kavramına temas eder. Cüneyd'e göre mürûet, "kardeşlerinin eziyetlerine tahammül etmektir." Pekdoğru, Cüneyd'in nasihat verme hususundaki amacını "inanınların her iki hayatta da kurtuluşa ermeleri" olarak belirtmiştir.⁴

Sonuç başlığına Pekdoğru, Cüneyd'in tasavvuf ilminin kurucuları arasında olduğundan ve onun gençliğinden itibaren tasavvufi bir çevrede yetiştiğinden bahsederek başlamıştır. Daha sonra Cüneyd'i öne çıkaran hususlara değinmiş, onun tasavvuf ilmindeki konumunun ne kadar önemli olduğundan bahsetmiştir. Cüneyd'in bazı kavramlar hakkındaki fikirlerine yer veren Pekdoğru, kitabın asıl konusu olan Hz. Peygamber'e (s.a.s.) vâris olma noktasında Cüneyd'in bu konuma layık olduğuna değinerek söz konusu başlığı nihayetlendirmiştir.⁵

Sonuç başlığından sonra geniş bir kaynakça kısmı yer almakta⁶, devamında ise ekler başlığı gelmektedir. Ekler başlığında Cüneyd-i Bağdâdî'nin kabrinin bulunduğu Şûnîziyye Mezarlığı'na ait fotoğrafla beraber daha önce değindiğimiz Cüneyd'in eserlerine ait görseller yer almaktadır.⁷ Son olarak dizin kısmıyla beraber kitap nihayete ermektedir.⁸

Sonuç

Yakup Pekdoğru, Cüneyd-i Bağdâdî'nin hayatını güvenilir kaynaklar vesilesiyle detaylı bir şekilde inceleyerek yalın, anlaşılır bir hâlde okuyucuya sunmuştur. Cüneyd'in fikirlerini, eserlerini, tesirlerini, tasavvuf ilmine katkısını, kişiliğini tek tek ele almıştır. Okuyucuya Cüneyd'in genelde İslami ilimlerde, özeldense tasavvuf ilminde ne denli yetkin ve önemli bir şahsiyet olduğunu kaynaklar sunarak aktarmıştır. Kitap akıcı ve anlaşılır bir dilde yazılmıştır. Cüneyd'in her bir düşüncesi ayrı başlık altında işlenerek okuyucuyla buluşturulmuştur. Ayrıca kaynakçanın zenginliği çalışmada ilgi çeken noktalardandır. Konuyla ilgili başka çalışmalara da kaynaklık edecek nitelikte bir eserdir.

⁴ Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 57-108.

⁵ Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 109-112.

⁶ Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 113-116.

⁷ Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 117-125.

⁸ Pekdoğru, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 127-128.

Finansman <i>Funding</i>	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. <i>The author declared that this study has received no financial support</i>
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. <i>The author has no conflict of interest to declare.</i>
Etik Beyan <i>Ethical Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir. <i>It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies used are stated in the bibliography.</i>
Etik İlkeler ve Yayın Politikası <i>Ethical Principles and Publication Policy</i>	https://dergipark.org.tr/tr/pub/hikem/policy https://dergipark.org.tr/en/pub/hikem/policy
Telif Hakkı <i>Copyright</i>	Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NCND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. <i>This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License.</i>

Kaynakça

Pekdoğru, Yakup. *Nebevî Vârisler: Cüneyd-i Bağdâdî*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2022.